

Sygnatura akt I C 1970/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań , dnia 20 maja 2016 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu I Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: **SSO Sławomira Hańczewska**

Protokolant: **st. sekr. sąd. Monika Szulc**

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 6 maja 2016 r. w Poznaniu sprawy z powództwa

R. A., E. O.

przeciwko

K. A., D. A.

o zapłatę

1. **Oddala powództwo.**

2. **Kosztami postępowania obciąża stronę powodową i z tego tytułu zasądza od powódek solidarnie na rzecz:**

a) **pozwanej K. A. kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów pełnomocnictwa,**

b) **pozwanego D. A. kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów pełnomocnictwa.**

SSO Sławomira Hańczewska

Sygn. akt I C 1970/15

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 30 lipca 2015 r., skierowanym przeciwko **K. A. i D. A.**, powódki **R. A. i E. E. E. O.** wniosły o:

1) zasądzenie solidarnie od pozwanych na rzecz powódki ad. 1 kwoty 86.666,66 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty,

2) zasądzenie solidarnie od pozwanych na rzecz powódki ad. 2 kwoty 86.666,66 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty,

3) w sytuacji uznania przez Sąd, że nie zachodzi solidarna odpowiedzialność pozwanych – o zasądzenie na rzecz powódki ad. 1 od pozwanego ad. 1 kwoty 43.333,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty oraz od pozwanej ad. 2 kwoty 43.333,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty,

4) w sytuacji uznania przez Sąd, że nie zachodzi solidarna odpowiedzialność pozwanych – o zasądzenie na rzecz powódki ad. 2 od pozwanego ad. 1 kwoty 43.333,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty oraz od pozwanej ad. 2 kwoty 43.333,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty.

Powodowie wnieśli również o zasądzenie od pozwanych na rzecz każdego z nich zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając tak sformułowane żądanie powódki podniosły, że powódka ad. 1 R. A. i pozwany ad. 2 D. A. są rodzeństwem, mają oni ponadto siostrę M. O. (zd. A.). Postanowieniem z dnia 2 lutego 1982 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu stwierdził, że spadek po matce A. A. (2) nabyli R. S. (obecnie A.), M. A. (1) oraz D. A. w 1/3 części każdy z nich, natomiast spadek po ojcu J. A. nabyli R. S. (obecnie A.) oraz D. A. w 1/2 części każdy z nich, gdyż ich siostra M. A. (1) odrzuciła spadek po nim. Postanowieniem z dnia 20 listopada 2012 r. Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w P. zmienił przedmiotowe orzeczenie w ten sposób, że stwierdził, że spadek po ojcu J. A. nabyli R. S. (obecnie A.), D. A. oraz E. O. (córka M. O. zd. A.) w 1/3 części każdy z nich. Powódki wskazały, że ustalenia poczynione w 1981 r. między rodzeństwem były tego rodzaju, że rodzeństwo spłaci siostrę zamieszkującą na stałe we Francji M. O. (zd. A.), mieszkanie położone w P. na Os. (...) miał otrzymać w całości pozwany ad. 2 D. A., powódka ad. 1 R. A. miała otrzymać na wyłączną własność dom po matce położony w S.. Ustalenia te finalnie poczynione były tylko ustnie. Następnie pismem z dnia 2 września 1982 r. skierowanym do Zarządu Spółdzielni Mieszkaniowej „Osiedle (...)” powódka ad. 1 zrzekła się w całości swojej części spadku w postaci spółdzielczego własnościowego prawa do tego lokalu na rzecz pozwanego, który to lokal był wyłączną własnością J. A.. Tym samym zrealizowała ustne uzgodnienia, natomiast pozwany ad. 2 odmówił przepisania swojego udziału w domu na jej rzecz. Wkrótce też ożenił się on z K. A. i zerwał relacje rodzinne z powódką ad. 1, która w tym okresie przeżywała poważne problemy rodzinne. Powódki w 2013 r. powzięły informacje, że współwłaścicielką w/w mieszkania jest bratowa K. A.. Zdaniem powódek, ugoda zawarta przed Sądem Rejonowym w Grodzisku Wielkopolskim z dnia 30 maja 2000 r. pomiędzy powódką ad. 1 a pozwanym ad. 2 i ich siostrą tylko częściowo zaspokoiła roszczenia powódki ad. 1. Powódki podniosły, że złożone przez powódkę ad. 1 w dniu 2 września 1982 r. oświadczenie o zrzeczeniu się własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego było nieważne zgodnie z art. 58 k.c. Co za tym idzie, powódka ad. 1 nigdy skutecznie nie zrzekła się swego prawa do tego lokalu, ponadto pozwani w dniu 12 października 2012 r. zbyli przedmiotowy lokal za cenę 260.000 zł, a tym samym powódce ad. 1 należy się od nich kwota 86.666,66 zł. Powódce ad. 2 również należy się zapłata kwoty 86.666,66 zł, ponieważ dopiero w 2012 r. uzyskała ona zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po dziadku J. A., uzyskując tym samym w spadku po nim udział wynoszący 1/3. Pozwani sprzedając mieszkanie doskonale wiedzieli, że powódka ad. 2 rości sobie prawa do spadku po dziadku. Powódki podniosły ponadto, że opierają swoje żądania na przepisach k.c. o bezpodstawnym wzbogaceniu, nie wykluczają również oparcia swych roszczeń o przepisy dotyczące czynów niedozwolonych (k. 2-8 akt).

W odpowiedzi na pozew z dnia 16 października 2015 r. pozwana ad. 2 **K. A.** wniosła o oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie od każdej z powódek na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 7.200 zł, tj. w wysokości dwukrotności stawki minimalnej przewidzianej przepisem § 6 punkt 6 w zw. z § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r.

Pozwana oceniła powództwo jako bezzasadne. Zdaniem pozwanej, nie posiada ona biernej legitymacji procesowej w sprawie o zapłatę z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia lub deliktu. Roszczenia te winny być skierowane do M. O. - matki powódki ad. 2, która pomimo odrzucenia spadku po zmarłym ojcu otrzymała spłatę przypadającego jej udziału spadkowego tak, jakby spadku nie odrzuciła. Wszelkie decyzje co o rozporządzenia składnikami wchodzącymi w skład spadku po zmarłych A. i J. małżonkach A. były wynikiem zgodnych ustaleń działowych pomiędzy spadkobiercami. Roszczenia spadkobierców zostały zatem zaspokojone wzajemnie. Powódki nie wykazały, aby pozwana ich kosztem uzyskała bez podstawy prawnej korzyść majątkową lub ze swojej winy wyrządziła im szkodę. Zdaniem pozwanej, nawet gdyby uznać, że nabyła ona prawo należące do spadku po zmarłym czyli udział w spółdzielczym własnościowym prawie do w/w lokalu od osoby, która nie była spadkobiercą co do tego udziału, to nabycie to podlega ochronie z art. 1028 k.c. Pozwana podniosła ponadto zarzut przedawnienia roszczeń zarówno z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, jak i z tytułu deliktu (k. 88-89v akt).

W odpowiedzi na pozew z dnia 16 października 2015 r. pozwany ad. **D. A.** również wniósł o oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie od każdej z powódek na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 7.200 zł.

Uzasadniając powyższe, pozwany podniósł, że żądania powódek są bezzasadne, gdyż spadkobiercy A. i J. małżonków A. dokonali już faktycznego działu spadku po zmarłych rodzicach. Na mocy zgodnych ustaleń pozwany otrzymał spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, powódka ad. 1 otrzymała nieruchomości położoną w S., a udział spadkowy M. O. po zmarłych rodzicach, mimo odrzucenia przez nią spadku po ojcu, został splecony ze środkami pochodzącymi ze sprzedaży dwóch nieruchomości i samochodu osobowego. Przedmiotowe ustalenia wyczerpywały wszelkie wzajemne roszczenia rodzeństwa jako spadkobierców z tytułu działu spadku po zmarłych rodzicach. Zdaniem pozwanego w istocie powódki chcą dokonać działu spadku po zmarłym J. A., tymczasem dział taki został już dokonany. Z kolei oświadczenie powódki ad. 1 o zrzeczeniu się spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego jest ważne i skuteczne, gdyż ówczesne przepisy dla takiej czynności nie określały formy aktu notarialnego. Tym samym powódki nie wykazały roszczenia co do zasady i co do wysokości. Zdaniem pozwanego, winny one skierować swoje żądania w stosunku do M. O. jako matki powódki ad. 2, która pomimo odrzucenia udziału spadkowego po ojcu otrzymała spłatę tego udziału. Wszelkie decyzje co do rozporządzenia składnikami wchodzącymi w skład spadku po zmarłych rodzicach były wynikiem trójstronnych ustaleń dokonanych między spadkobiercami. Pozwany podniósł ponadto zarzut przedawnienia roszczeń strony powodowej zarówno opartych o przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, jak i o przepisy o odpowiedzialności deliktowej, tj. art. 442¹ k.c. (k. 93-96v akt).

W toku postępowania strony konsekwentnie podtrzymały dotychczasowe stanowiska w sprawie.

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Powódka ad. 1 R. A., pozwany ad. 2 D. A. i M. O. z domu A. są dziećmi nieżyjących już A. i J. małżonków A..

Powódka ad. 2 E. O. urodziła się w dniu 17 października 1981 r. w P. jako córka M. A. (1) i J.'a O.'a.

A. A. (2) zmarła w dniu 15 czerwca 1978 r. w P..

J. A. zmarł w dniu 9 października 1981 r. w P..

Okoliczności niesporne, jak również akt zupełny urodzenia powódki ad. 2 (k. 27-28v akt)

Powódka ad. 1 R. A. zawarła związek małżeński ze S. S. dnia 18 lipca 1981 r. Prawomocnym wyrokiem z dnia 9 stycznia 1985 r. wydanym w sprawie o sygn. akt (...)Sąd Rejonowy w Poznaniu orzekł rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, przy czym powódka ad. 1 powróciła do nazwiska rodowego A..

Dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa (k. 26 akt)

Oświadczeniem z dnia 25 listopada 1981 r., złożonym w formie pisemnej z podpisem urzędowo (konsularnie) poświadczonym, M. A. (1) oświadczyła, że zrzeka się należnego jej po rodzicach spadku na rzecz rodzeństwa – siostry R. S. (zd. A.) i brata D. A..

Dowód: oświadczenie z dnia 25 listopada 1981 r. (k. 29 akt)

Postanowieniem z dnia 2 lutego 1982 r. wydanym w sprawie z wniosku R. S. o stwierdzenie nabycia spadku po J. i A. A. (2) Sąd Rejonowy w Poznaniu stwierdził, że spadek po A. A. (2) zmarłej w dniu 15 czerwca 1978 r. w P. na podstawie testamentu z dnia 5 lipca 1970 r. otwartego i ogłoszonego w Państwowym Biurze Notarialnym w P. sygn. akt (...)nabyły dzieci spadkodawcy: R. S., M. A. (1) i D. A. w 1/3 części każdy z nich, natomiast spadek po J. A. zmarłym w dniu 9 października 1981 r. w P. na podstawie ustawy nabyły dzieci spadkodawcy: R. S. i D. A. w 1/2 każdy z nich.

Dowód: postanowienie Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 2 lutego 1982 r., sygn. akt (...) (k. 13-14, 24-25 akt)

Postanowieniem z dnia 20 listopada 2012 r. wydanym w sprawie z wniosku E. E. E. O. o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w P. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 2 lutego 1982 r. sygn. akt (...) o stwierdzeniu nabycia spadku po J. A. i A. A. (2) w punkcie 2 w ten sposób, że stwierdził, że spadek po J. A. synu F. i J. zmarłym w dniu 9 października 1981 r. w P. na podstawie ustawy nabyli: córka R. A., syn D. A. i wnuczka E. O. – w 1/3 części każdy z nich.

Dowód : postanowienie Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w P. z dnia 20 listopada 2012 r., sygn. akt (...) (k. 15 akt), wniosek z dnia 25 lipca 2015 r. (k. 21-23 akt), dokumenty na k. 30-38 akt

Pismem z dnia 2 września 1982 r. skierowanym do Zarządu Spółdzielni Mieszkaniowej „Osiedle (...)” z powołaniem się na treść punktu 2 postanowienia Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 2 lutego 1982 r. powódka ad. 1 R. S. oświadczyła, że zrzeka się swojej części spadku w postaci udziału wynoszącego 1/2 części spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego położonego na Os. (...) na rzecz brata D. A..

Dowód : pismo Spółdzielni Mieszkaniowej „Osiedle (...)” z dnia 27 listopada 2013 r. (k. 16, 50 akt), oświadczenie powódki ad. 1 z dnia 2 września 1982 r. (k. 17 akt), korespondencja powódki ad. 1 ze Spółdzielnią (k. 49, 51-53 akt), zezwolenie na k. 54 akt

W dniu 30 maja 2000 r. przed Sądem Rejonowym w Grodzisku Wielkopolskim w sprawie o dział spadku toczącej się pod sygn. akt (...) D. A. i R. A. zawarli ugodę, mocą której dokonali działu spadku po A. Ł. (1), po której prawa do spadku zostały stwierdzone prawomocnym postanowieniem Sądu Powiatowego w P. z dnia 26 maja 1972 r., sygn. akt (...) i po A. Ł. (2), po którym prawa do spadku zostały stwierdzone prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 9 kwietnia 1969 r., sygn. akt (...) a zarazem podziału majątku wspólnego spadkodawców w ten sposób, że spadkową nieruchomością położoną w S. o obszarze 00.24.32ha, dla której Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim prowadzi księgę S. wykaz (...) stanowiącą majątek osobisty A. A. (2), otrzymują do współwłasności wnioskodawca D. A. w 2/3 częściach oraz uczestniczka postępowania R. A. w 1/3 części.

Strony ugodziły się, że tytułem zwrotu nakładów poczynionych przez uczestniczkę postępowania R. A. na spadkową nieruchomość wnioskodawca D. A. zobowiązał się jej zapłacić kwotę 6.336 zł, a zapłata tej kwoty nastąpić miała w dniu zawarcia notarialnej umowy kupna-sprzedaży spadkowej nieruchomości.

Wskazana wyżej ugoda została zawarta w sprawie, w której uczestnikami byli powódka ad. 1, pozwany ad. 2 i M. O. w toku rozprawy, na której byli obecni osobiście R. A. z pełnomocnikiem i pełnomocnik D. A. oraz M. O..

W dniu 4 sierpnia 2000 r. R. A. i D. A. zawarli z W. i A. małżonkami C. umowę sprzedaży swoich udziałów w nieruchomości objętej księgą wieczystą S. wykaz (...), prowadzonej przez Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim, stanowiącej działkę nr (...), stanowiącej sad, rolę, tereny mieszkaniowe, łąkę i rowy o obszarze 00.24.66ha (poprzednio 00.24.32ha) za kwotę 80.000 zł.

Dowód : wypis aktu notarialnego z dnia 4 sierpnia 2000 r., zawierającego umowę sprzedaży, rep. (...) (k. 18-20 akt), protokół z dnia 30 maja 2000 r., sygn. akt (...) (k. 44-46 akt)

Pismem z dnia 2 lipca 2012 r. powódka ad. 1 poinformowała pozwanego ad. 2 o tym, że cofa swoje oświadczenie z dnia 2 września 1982 r. o podarowaniu mu swojej części lokalu mieszkalnego na Os. (...) w P. z uwagi na okazaną jej rażącą niewdzięczność.

Dowód : pismo powódki ad. 1 z dnia 2 lipca 2012 r. z potwierdzeniem nadania (k. 67-68 akt)

W dniu 12 października 2012 r. D. A. wraz z żoną K. A. na mocy umowy sprzedaży zawartej w formie aktu notarialnego zbyli E. M. i M. małżonkom B. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) w budynku nr (...) na Os. (...) w P. o łącznej powierzchni użytkowej 61,20m² znajdującego się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej

„Osiedle (...)” w P., dla którego Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w P. prowadzi księgę wieczystą o nr (...) przysługujące im na zasadzie ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej za cenę 260.000 zł.

Dowód : wypis aktu notarialnego z dnia 12 października 2012 r., zawierający umowę sprzedaży, rep. A nr 12. (...) (k. 39-43 akt), korespondencja mailowa na k. 47-48 akt, wydruk treści księgi wieczystej nr (...) (k. 55-64 akt)

W skład majątku spadkowego po zmarłej A. A. (2) wchodziła w/w nieruchomości położona w S. o łącznej pow. 00.24.66ha, dla której Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim prowadzi księgę S. wykaz (...), stanowiąca jej majątek osobisty.

W skład majątku spadkowego po zmarłym J. A. wchodziło w/w spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego na Os. (...), które to ograniczone prawo rzeczowe stanowiło jego majątek osobisty.

W skład majątku wspólnego A. i J. małżonków A. wchodziło prawo własności ruchomości – samochodu osobowego marki F. (...).

Spadkodawcy nie pozostawili żadnego innego majątku.

Dowód : list powódki ad. 1 na k. 99-100 akt, zeznania świadków R. K. (k. 173 akt), H. K. (k. 173-174 akt), J. M. (k. 218v-219 akt), R. M. (k. 219-219v akt), M. A. (2) (k. 219v-220 akt), częściowo zeznania powódki ad. 1 (k. 220-221v akt) i w całości zeznania pozwanych na k. 221v-222v akt

Rodzeństwo zdecydowało o dokonaniu zgodnego działu spadku, a swoimi ustnymi ustaleniami objęło, że powódka ad. 1 otrzyma w/w nieruchomości położoną w S., zrzeknie się prawa do w/w spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego położonego na Os. (...), a pozwany ad. 2 otrzyma to prawo na wyłączną własność, jak również, że rodzeństwo sprzeda należący do ich rodziców samochód osobowy marki F. (...), a środki pieniężne z jego sprzedaży przeznaczy na przekształcenie lokatorskiego spółdzielczego prawa do lokalu położonego w P. na Os. (...) na spółdzielcze własnościowe prawo do tego lokalu. Następnie przekształcone w ten sposób prawo zostanie zbyte, a środki pieniężne przekazane M. O. jako spłata jej udziału po rodzicach mimo odrzucenia przez nią spadku po ojcu. Początkowo nieruchomości w S. miała zostać przekazana siostrze M. O., jednakże pomysł ten upadł, gdyż wymieniona uznała, że nie chce powrócić do kraju; wówczas uznano, że lepszym rozwiązaniem będzie przekazanie tej nieruchomości powódce ad. 1. W wykonaniu ustaleń rodzeństwa powódka ad. 1 w 1982 r. zrzekła się w/w spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego położonego na Os. (...), rodzeństwo wspólnie zbyło również wskazany samochód osobowy za kwotę ponad 400.000 starych złotych. Przy czym środki pieniężne z jego zbycia pozwany ad. 2 przekazał powódce ad. 1, która przeznaczyła je na przekształcenie prawa do lokalu położonego w P. na Os. (...) z lokatorskiego na spółdzielcze własnościowe, co zresztą nastąpiło. Do zamieszkania w tym lokalu miała prawo siostra M. O., która jednakże z prawa tego nigdy nie skorzystała. Środki pieniężne ze sprzedaży tego prawa zostały następnie przeznaczone na spłatę udziału spadkowego M. O. po zmarłym ojcu. Formalnym wyrazem tych uzgodnień było zawarcie w dniu 30 maja 2000 r. ugody sądowej przez rodzeństwo, następnie zawarcie w dniu 4 sierpnia 2000 r. przez powódkę ad. 1 i pozwanego ad. 2 umowy sprzedaży tych udziałów na rzecz małżonków C.. Powódka ad. 1 i pozwany ad. 2 sumą uzyskaną ze sprzedaży podzielili się stosownie do zbywanych udziałów, tj. powódka otrzymała 1/3, a pozwany 2/3.

Kwota uiszczona przez pozwanego ad. 2 M. O. tytułem spłaty jej udziału po zmarłej matce w dniu 18 września 2000 r. wynosiła 64.000 franków francuskich tj. 37.958,40 zł. Pozwany ad. 2 nie mógł przekazać siostrze przelewem zagranicznym większej kwoty aniżeli 38.000 zł z uwagi na obowiązujące wówczas regulacje prawne. Reszta kwoty została przekazana jej w pieniądzu w 2001 r. w czasie odwiedzin M. O. u pozwanych.

Wartość spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu położonego w P. na Os. (...) wynosiła na dzień 6 lipca 1982 r. 385.194,00 starych złotych.

Dowód : list powódki ad. 1 na k. 99-100 akt, polecenie wpłaty z dnia 18 września 2000 r. (k. 101-103 akt), fotografie i listy z 1992 r. i lat późniejszych (k. 119-127, 209-215 akt), dokumenty na k. 132-133 akt, informacja z dnia 18 kwietnia

2016 r. (k. 216 akt) i zaświadczenie z dnia 11 stycznia 2016 r. (k. 217 akt), zeznania świadków R. K. (k. 173 akt), H. K. (k. 173-174 akt), J. M. (k. 218v-219 akt), R. M. (k. 219-219v akt), M. A. (2) (k. 219v-220 akt), częściowo zeznania powódki ad. 1 (k. 220-221v akt) i w całości zeznania pozwanych na k. 221v-222v akt

Zainicjowana przez powódkę ad. 1 mediacja przed wszczęciem niniejszego postępowania okazała się nieskuteczna z uwagi na brak zgody pozwanego ad. 2 na prowadzenie rozmów ugodowych.

Dowód : dokumenty na k. 65-66 akt

Tak ustalony stan faktyczny w znacznej części jawił się jako niesporny, a Sąd ustalił go w części na podstawie dokumentów urzędowych i prywatnych. Dokumenty urzędowe, a taki charakter mają m.in. wypisy aktów notarialnych zawierających opisane wyżej czynności prawne i orzeczenia sądowe, Sąd ocenił jako wiarygodne. Odpowiadały one dyspozycji art. 244 § 1 k.p.c., zgodnie z treścią którego dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. W postępowaniu cywilnym dokument prywatny stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie – art. 245 k.p.c. Za takie dokumenty uznać należy -tytułem przykładu- przesadową korespondencję stron, listy z lat 90-tych. Sąd również ocenił je jako wiarygodne, albowiem strony nie kwestionowały ich sporządzenia.

Autentyczność dokumentów prywatnych i urzędowych oraz prawdziwość treści dokumentów urzędowych nie była kwestionowana przez żadną ze stron postępowania w oparciu o treść art. 232 k.p.c. w zw. z art. 252 k.p.c. i art. 253 k.p.c. Także Sąd nie znalazł podstaw do tego, aby czynić to z urzędu. Tym samym okazały się one przydatne przy dokonywaniu istotnych ustaleń faktycznych w sprawie – art. 227 k.p.c.

Okoliczność, że żadna ze stron nie kwestionowała treści kserokopii dokumentów znajdujących się w aktach sprawy pozwoliła na potraktowanie tych kopii jako dowodów pośrednich istnienia dokumentów o treści im odpowiadającej.

Sąd oddalił wniosek zawarty w pozwie o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego (k. 221v akt), albowiem powództwo nie mogło zostać uwzględnione już co do samej zasady. Zbędne było zatem przeprowadzanie dowodu z opinii biegłego, gdyż skutkowałoby to bezzasadnym przedłużaniem tego procesu. Brak było przy tym podstaw do dokonywania w tym postępowaniu jednoczesnego działu spadku, albowiem dla działu spadku (przyjmując, że roszczenie o jego dokonanie nie przedawnia się – argument z art. 220 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. w zw. z art. 46 k.r.i.o. – tak m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2013 r., II CSK 546/12, LEX nr 1344413) zastrzeżona jest droga postępowania sądowego trybu nieprocesowego, jak również właściwość sądu rejonowego. Dokonanie działu spadku w tym procesie byłoby więc niedopuszczalne. Sąd zobligowany był natomiast rozważyć, czy dla tak sformułowanych żądań – w sytuacji, gdy powódki wywodziły, że dokonany dział spadku był dla nich krzywdzący i doprowadził do uszczuplenia ich majątku – odpowiednią podstawą prawną mogą być przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Dano wiarę zeznaniom świadka M. O. co do składników majątkowych, jakie wchodziły w skład spadku po zmarłych rodzicach, albowiem strony nie były w sporze co do tych okoliczności. Dano jej również wiarę co do przyczyn, dla których odrzuciła spadek po ojcu, albowiem w tym fragmencie jej zeznania jawią się jako szczerze, spójne i odpowiadające zasadom doświadczenia życiowego i logiki. Odmówiono natomiast jej zeznaniom wiary co do okoliczności, aby powódka ad. 1 została oszukana i straciła środki pieniężne ze sprzedaży mieszkania położonego na Os. (...), a tym samym nie doszło do spłacenia udziału świadka. Nie stanowi potwierdzenia tego treść orzeczenia sądowego – nakazu zapłaty z dnia 7 kwietnia 1995 r. zasądzającego kwotę 8.000 zł na rzecz powódki ad. 1 (k. 120-121 akt), albowiem powódka nie naprowadziła dowodów potwierdzających, aby kwota widniejąca na tym nakazie zapłaty pożyczona dłużnikowi i przezeń niezwrócona pochodziła właśnie ze sprzedaży w/w lokalu. Co za tym idzie, Sąd nie dał jej wiary, aby finalnie nie została ona spłacona środkami pochodzącymi z jego sprzedaży tak, jak zostało to przez spadkobierców wcześniej zgodnie ustalone. W pozostałych fragmentach swojej wypowiedzi świadek odniosła się do

okoliczności wynikających z dokumentów, zakwalifikowanych przez Sąd jako okoliczności niesporne. Stąd też walor dowodowy zeznań świadka w tym aspekcie nie budził wątpliwości.

Co do zeznań świadków R. K. i H. K. to Sąd uznał, że ich zeznania były co do zasady wiarygodne, jeśli chodzi o składniki majątkowe, które wchodziły w skład spadku po rodzicach spadkobierców; świadkowie wymienili te same przedmioty, które wymieniały sporne strony. Wypowiedzi tych świadków, podobnie, jak M. O., nie dały podstaw do uznania, że w skład majątku wchodziły jeszcze inne przedmioty. R. K. i H. K. nie byli rzecz jasna pewni szczegółów tego podziału, mogli też z racji upływu czasu szczegółów tych nie pamiętać, jednakże nie stanowiło to o ich niewiarygodności. Wręcz przeciwnie, świadczy to o tym, że świadkowie wyraźnie sygnalizowali co do jakich kwestii mają mniejszą wiedzę. Tak samo odnieść należy się do zeznań J. i R. małżonków M., którzy potrafili ogólnie zarysować w swoich zeznaniach, na czym miał polegać podział majątku spadkowego po zmarłych rodzicach stron. Za mniej przydatne Sąd uznał natomiast zeznania J. K., albowiem świadek nie miała wiedzy nie tylko o ustaleniach rodzeństwa, ale i o sposobach, w jaki podział majątku po rodzicach spornych stron miał przebiegać. Swoją wypowiedź bardziej opierała na przypuszczeniach, aniżeli dokładnej pewności co do faktów. Sąd dał natomiast wiarę zeznaniom M. A. (2), aczkolwiek miał na uwadze, że jest to osoba bliska dla pozwanych (ich syn), która niewątpliwie miała interes w tym aby relacjonować wydarzenia z korzyścią dla nich. Świadek nie ukrywał, że wiedzę o faktach czerpał z relacji rodziców, co wydaje się być naturalnym, jeśli zważy się, że w czasie, gdy strony ustnie uzgadniały podział był on małym dzieckiem. Niemniej z racji tego, że jego zeznania w znacznej części miały potwierdzenie w dokumentach, jak również w zeznaniach świadków R. K., H. K., J. M., R. M., Sąd finalnie nie znalazł podstaw, aby je odrzucić jako niewiarygodne. Nie sposób pomijać, że zeznania M. A. (2) korespondowały co do zasady z zeznaniami M. O. w zakresie ogólnego zarysu, jak podział spadku miał między trojgiem spadkobierców przebiegać.

Co istotne, reguły podziału majątku po spadkodawcach między trojgiem rodzeństwa co do zasady potwierdziła również powódka ad. 1. R. A. potwierdziła niesporne okoliczności co do tego, co wchodziło w skład tego spadku po rodzicach. Jest przy tym bezsporne, że w skład spadku nie wchodziło prawo do lokalu położonego na Os. (...), które przysługiwało zeznającej. Dano jej również wiarę co do tego, że pozwany ad. 2 zgodnie z ustnymi ustaleniami miał otrzymać lokal położony na Os. (...). Jednocześnie jednak odmówiono jej wiary, co do tego, aby rodzeństwo przez wiele lat nie mogło dojść do porozumienia z poszczególnymi elementami tego majątku, a finalnie dział spadku okazał się dla niej niekorzystny. Przy czym powódka przyznała, że po sprzedaży auta F. (...) wykupiła posiadany lokal mieszkalny, a część przeznaczyła na spłatę siostry. Sąd sceptycznie odniósł się natomiast do jej twierdzeń, aby nie spłaciła siostry M. O. ze środków uzyskanych ze sprzedaży lokalu na Os. (...) z uwagi na utratę tych pieniędzy. Okoliczność ta jawi się jako niewykazana, a bynajmniej nie potwierdza jej treść nakazu zapłaty z dnia 7 kwietnia 1995 r., który opiewa na kwotę 8.000 zł. Kwota ta w żaden sposób nie koresponduje z kwotą, jaką powódka ad. 1 mogłaby uzyskać ze zbycia tego lokalu w ówczesnej sytuacji ekonomicznej. Treść nakazu zapłaty nie jest również dowodem na to, że powódka ad. 1 pożyczyla pieniądze pochodzące z transakcji zbycia tego lokalu mieszkalnego osobie trzeciej, która finalnie pieniądze tych jej nie zwróciła. Jeśli chodzi o natomiast o zeznania R. A., że domaga się aktualnie działu spadku, to powyższe sformułowanie roszczenia podlegało ocenie prawnej ze strony Sądu, o czym mowa niżej. Zwraca uwagę fakt, że powódka ad. 1 zbieżnie ze świadkami podała cenę zbywanego auta (ponad 400.000 starych zł), co tylko potwierdza, że rzeczywiście auto to zostało sprzedane, a zatem strony podejmowały czynności w zakresie wzajemnego rozliczenia się. Dano też jej wiarę, że za te pieniądze wykupione zostało w/w mieszkanie na własność, po czym zostało ono sprzedane. Jest to również fakt niesporny. Ewentualne niedokonanie spłaty M. O. tymi pieniędzmi (z uwagi na ich utratę przez powódkę, niewykazaną zresztą w myśl art. 6 k.c.) nie może aktualnie obciążać pozwanego ad. 2. W pozostałych fragmentach zeznania powódki Sąd ocenił pozytywnie, jako mające oparcie w materiale dowodowym w postaci dokumentów urzędowych i prywatnych. Wbrew sugestiom powódki ad. 1 analiza materiału dowodowego w aktach sprawy pozwala na uznanie, że ustalenia rodzeństwa co do podzielenia się majątkiem pozostawionym im przez rodziców zostały dokonane na mocy ustnych ustaleń, a następnie poparte stosownymi czynnościami prawnymi odzwierciedlonymi wskazanymi wyżej dokumentami.

Konsekwentnie, Sąd dał wiarę zeznaniom pozwanych, które jawiły się jako spójne, logiczne i konsekwentne. Obie te wypowiedzi korespondowały ze sobą wzajemnie, odpowiadały ponadto zasadom doświadczenia życiowego i logiki.

Miały potwierdzenie w materiale dowodowym w postaci dokumentów urzędowych i prywatnych, na podstawie których dokonano przeważającej części ustaleń. Dano im w szczególności wiarę co do tego, że dokonane przez strony ustalenia co do przedmiotów spadkowych wyczerpywały ich wzajemne roszczenia, a ponadto były dokonane zgodnie a pomimo zmiany stanowisk jego siostr co do konkretnych przesunięć majątkowych finalnie strony wzajemnie rozliczyły się. Dodatkowo, na podstawie ich zeznań, mających potwierdzenie w materiale dowodowym w aktach sprawy, stwierdzić trzeba, że wskazane wyżej przedmioty majątkowe wyczerpywały spadek po rodzicach stron.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności rozważenia wymagała podstawa prawna roszczeń powódek. Uzasadniając pozew powódki podniosły, że ich żądania znajdują oparcie w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu lub w przepisach o czynach niedozwolonych. Są to niewątpliwie dalece różniące się podstawy prawne, uwarunkowane innymi przesłankami i chociażby odmienną regulacją dotyczącą terminów przedawnienia. Roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przedawniają się na zasadach ogólnych, a dla roszczeń z tytułu deliktów ustawodawca zastrzegł odrębną regulację zawartą w art. 442¹ k.c.

Niewątpliwie tak sformułowane powództwo nie mogło być zakwalifikowane jako sprawa o dział spadku już chociażby z racji jego sformułowania. Dla takich spraw ustawodawca zastrzegł drogę postępowania nieprocesowego, z właściwością sądów rejonowych. Co za tym idzie, dokonywanie w rozpatrywanej sprawie jednoczesnego działu spadku byłoby po prostu niedopuszczalne.

Analiza stanowiska procesowego powódek pozwalała na uznanie, że swoje roszczenia opierają o przepisy art. 405 i nast. k.c. dotyczące instytucji bezpodstawnego wzbogacenia. Zdaniem powódek dokonany dział spadku został z ich pokrzywdzeniem, a pozwany ad. 2 bez podstawy prawnej uzyskał większą niż należąca mu część spadku po A. i J. małżonkach A.. W tej sytuacji powódki domagały się zwrotu równowartości 1/3 udziałów, które winny im przypaść w spornej nieruchomości położonej w P. na Os. (...).

Przyjmując, że podstawą roszczeń powódek jest bezpodstawnie wzbogacenie, zdefiniowane w art. 405 k.c., uznać należy, że roszczenie powódki ad. 1 R. A. uległo przedawnieniu, a co za tym idzie należy mówić o powstaniu po jej stronie zobowiązania naturalnego, które nie wygasło, ale jest pozbawione ochrony sądowej. Podniesiony zarzut przedawnienia był zatem skuteczny. Dla roszczeń opartych o bezpodstawnie wzbogacenie ustawodawca odwołuje się do ogólnego 10-letniego terminu przedawnienia z art. 118 k.c. Przy czym w odniesieniu do powódki termin ten w ocenie Sądu biegł od dnia zrzeczenia się przez nią udziału w tym lokalu na rzecz pozwanego ad. 2, a zatem jest oczywistym, że jej roszczenie uległo przedawnieniu. Natomiast gdyby uznać, że roszczenie powódki ad. 1 powstało w 2000 r., kiedy to strony zawierały ugodę co do działu części spadku (po matce), a która – jak aktualnie powódka ad. 1 podnosi – jej nie satysfakcjonowała, to i tak roszczenie to uległo przedawnieniu (data wniesienia pozwu to dzień 30 lipca 2015 r.; data stempla pocztowego na k. 69 akt). Przyjęcie daty zawarcia ugody sądowej jako momentu powstania roszczenia powódki ad. 1 jest korzystnym dla niej rozwiązaniem, niemniej i tak skutkuje przyjęciem, że jej roszczenie się przedawniło. Przy czym Sąd przyjmuje tutaj jako moment rozpoczęcia biegu tego terminu 2000 r., kiedy to powódka ad. 1 i pozwany ad. 2 wraz z siostrą „sfinalizowali” wcześniejsze ustne ustalenia. Co za tym idzie, Sąd przyjmuje tutaj jako moment wymagalności świadczeń powódki o dopłatę do jej udziału moment, kiedy to powódka rozsądnie oceniając swoją sytuację mogła stwierdzić, że dział spadku nie jest dla niej korzystny. Nie ma przy tym podstaw do uznania, że bieg terminu przedawnienia liczyć należy dopiero od daty wydania postanowienia zmieniającego wcześniejsze postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku z dnia 2 lutego 1982 r. Powódka ad. 1 doskonale знаła krąg spadkobierców testamentowych i ustawowych już w 1982 r. (data wydania pierwszego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku), a co za tym idzie, miała wiedzę, do kogo winna ewentualne roszczenia związane z działem spadku kierować.

Jednocześnie w tym miejscu Sąd wskazuje, że nie można podzielić poglądu powódki o tym, aby złożone przez nią oświadczenie o zrzeczeniu się udziału na rzecz brata – pozwanego ad. 2 w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego położonego w P. przy Os. (...) było nieważne w rozumieniu art. 58 k.c. Powódka wywodziła, że podstawą faktyczną jej roszczeń jest fakt, że nigdy skutecznie nie zrzekła się swojego prawa do lokalu. Tymczasem jak słusznie wywodziła strona pozwana wymóg formy aktu notarialnego dla zbycia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego został wprowadzony do systemu prawnego przez ustawodawcę dopiero ustawą z dnia 25 października 1991 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustaw – o księgach wieczystych i hipotece, Prawo spółdzielcze, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo lokalowe (Dz.U. Nr 115, poz. 496) – według art. 3 tej ustawy wprowadzono zapis, że umowa zbycia własnościowego prawa do lokalu powinna być zawarta w formie aktu notarialnego). Do momentu wejścia w życie tej ustawy zbycie (przeniesienie) spółdzielczego prawa do lokalu nie wymagało szczególnej formy. Tym samym oświadczenie złożone przez nią w dacie 2 września 1982 r. zostało złożone ważnie i skutecznie w obowiązującej wówczas formie. Zastosowanie zatem nie może znaleźć art. 58 k.c. dotyczący nieważności czynności prawnych sprzecznych z ustawą. Odwołując się do art. 65 § 1 k.c. i wykładni oświadczeń woli jej oświadczenie woli należy tłumaczyć w ten sposób, że jej wolą było zrzeczenie się ograniczonego prawa rzeczowego na rzecz pozwanego ad. 2. Trzeba też zaznaczyć, że powódka ad. 1 nie uchyliła się od skutków prawnych tego oświadczenia podnosząc zaistnienie po jej stronie wady oświadczenia woli. W treści tego pisma powódka ad. 1 wskazała na „odwołanie darowizny” tego udziału, ale nie ma podstaw do uznania, że oświadczenie z 1982 r. o zrzeczeniu się udziału w tym prawie w istocie było darowizną na rzecz D. A.. Nawet gdyby przyjąć w tym aspekcie wykładnię korzystną dla powódki ad. 1, że czynność prawna w 1982 r. była w istocie darowizną tego udziału, to wówczas oświadczenie z 2012 r. o jej odwołaniu z racji rażącej niewdzięczności podlegałoby ocenie m.in. przez przepis art. 898 k.c. co do zachowania terminu, w jakim odwołanie darowizny mogłoby nastąpić. Wówczas należałoby stwierdzić, że roczny termin na złożenie oświadczenia przez powódkę ad. 1 nie został przez nią dochowany, albowiem gdyby przyjąć jej twierdzenia za prawdziwe, to już w 2000 r. miała podstawy do uznania za niegodziwe zachowań brata (zawarcie niekorzystnej ugody sądowej). Poza tym następstwem skutecznego odwołania darowizny winno być powództwo w trybie art. 64 k.c. w zw. z art. 1047 k.p.c. o złożenia oświadczenia woli o zwrotnym przeniesieniu własności udziału w w/w nieruchomości lokalowej na powódkę ad. 1 przez pozwanego ad. 2.

Stwierdzić ponadto należy, że pozwani wykazali zgodnie z art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c., że ustne ustalenia rodzeństwa, sformalizowane wskazanymi wyżej czynnościami prawnymi, wyczerpały wszelkie ich wzajemne roszczenia i objęły cały spadek uzyskany po rodzicach. Z uzyskanego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, aby istniały jeszcze inne przedmioty majątkowe w ramach spadku. Co do rodzaju tych przedmiotów i praw strony nie były sporne. Zasadniczo też zgodnie przedstawiły sposób, w jaki podział ten miał przebiegać. Nie może pozwanych obciążać podnoszona przez powódkę ad. 1 okoliczność, że straciła ona środki ze sprzedaży lokalu mieszkalnego stanowiącego jej własność położonego w P. na Os. (...) wskutek nieudanej inwestycji, skoro to ona zobligowała się do przekazania środków z tego sprzedaży siostrze. Pozwani za taki obrót sprawy nie mogą ponosić odpowiedzialności. Powódka ad. 1 dodatkowo podkreślała w swoich zeznaniach, że to ona zdecydowała zająć się wszystkimi sprawami związanymi z działem spadku z racji starszeństwa względem rodzeństwa i nieobecności siostry M. w Polsce. Trudno zatem uznać, aby powódka została tym samym bezpodstawnie zubożona przez stronę pozwaną.

Odnosnie roszczeń powódki ad. 2 uznać należy, że w relacji do niej pozwani nie posiadają biernej legitymacji procesowej. Powódka ad. 2, co do której wydano postanowienie w dniu 20 listopada 2012 r., o stwierdzeniu nabycia przez nią spadku ewentualnych roszczeń może dochodzić od swojej matki M. O., która spadek po ojcu odrzuciła z podanych wyżej przyczyn, ale została jako spadkobierca spleciona z tytułu udziału w masie spadkowej po matce (pkt 1 postanowienia z dnia 2 lutego 1982 r.). Co więcej, pozwani wykazali, że M. O. została spleciona również w zakresie udziału po ojcu; chociaż powódka ad. 1 wywodziła okoliczności przeciwnie (strata pieniędzy wskutek nieuczciwości kontrahenta) to jednakże okazały się one niewykazane. Tym samym, skoro M. O. spadek odrzuciła, ale została w części po ojcu spleciona tak, jak gdyby spadek przyjęła, to od niej może powódka ad. 2 dochodzić pokrycia swojego udziału w spadku.

Sąd nie znalazł przy tym podstaw do uznania, że pozwani ponoszą odpowiedzialność w oparciu o postanowienia k.c. dotyczące odpowiedzialności deliktowej. Pomijając konieczność kumulatywnego spełnienia przesłanek takiej odpowiedzialności (art. 415 i nast. k.c.) nie sposób uznać, aby przy dzieleniu majątku spadkowego pozwani mieli dopuścić się jakiegokolwiek czynu niedozwolonego na szkodę powódek.

Mając powyższe okoliczności powództwo oddalono (punkt **I** sentencji wyroku).

O kosztach tego procesu Sąd orzekł w punkcie **II** sentencji wyroku - rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd oparł o treść art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i obciążył nimi w części dotyczącej wynagrodzenia pełnomocników procesowych pozwanych powódki jako przegrywające tę sprawę w całości.

Wysokość wynagrodzenia pełnomocników pozwanych ustalono na podstawie § 6 punkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.jedn. Dz.U. 2013 r., poz. 461 ze zm.).

Wysokość opłaty sądowej w niniejszej sprawie określał art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.jedn. opubl. Dz.U. 2014 r., poz. 1025 ze zm.) na kwotę 8.667 zł.

Z uwagi na zachodzące pomiędzy pozwanymi współuczestnictwo formalne (art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c.) Sąd uznał, że każdemu z pozwanych oddzielnie należy się zwrot kosztów zastępstwa procesowego solidarnie od powódek (tak m.in. uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 58/15, LEX nr 1801480). Każdy z pozwanych posiadał innego pełnomocnika procesowego. Przy czym Sąd ustalił wynagrodzenia dla pełnomocników procesowych pozwanych na poziomie 3.600 zł dla każdego z nich, albowiem sprawa ta nie była zawiła pod względem faktycznym i prawnym, strony złożyły po dwa pisma procesowe zawierające stanowisko co do meritum sprawy (w tym pozew i odpowiedź na pozew), a zatem nakład pracy nie był tego rodzaju, że uzasadniał podwojenie stawek minimalnych dla każdego z nich.

/-/ SSO Sławomira Hańczewska